

Mar 01, 2009

Cali Today News - Có một câu văn vắn gọn súc tích truyền tải trong dân gian không biết đó là ca dao hay là tục ngữ. Nó như vậy “Đàn bầu ai gảy nghe, làm thân con gái chớ nghe đàn bầu”

Câu thơ trên đã phần nào nói lên đức tính quy nết của cây đàn bầu. Nhưng với chị Ba Gò Công thì nói ý nghĩa không phải như vậy “Chị vì có cây bầu trong đó, bà mẹ khuyên con coi chớ nghe lời kẻ nói mà đàn ông mà có bầu...”. Đâu ai mà biết chị nào đời này khi nghe bà Ba Gò Công nói chuyện như vậy.

Nhà chị Ba có hai luống ái mộ, cũng thì bằng nhau nhưng bà vợ thì mê TN Paris, còn ông chị thì Asia mà thôi. Ông nói với sếp như trong nhà “Mình thì bay mê thằng cha già ...đó chứ gì. Nghe nó nói thì bán lúa giêng mà ăn các con cái. Cá trê chui rình.” Thốt ra ông Ba thề ban đầu cũng nghe TN như bà vợ, nhưng từ lúc “B40” theo ông là “phần bời, đâm sau lưng chiên sít” thì ông từ giã và “còn như nưc như” bà vợ hốt hoảng.

Hôm đó là ngày cuối tuần, mọi người coi phim sau bữa ăn, chị Ba Gò Công cho nghe những khúc dân ca quê hương qua những DVD chị đã mua. Trong các đĩa nhạc của chị là những bài Lý, cò như, những lời đàn cò Việt Nam đâu có. Chị nói “Nghe đã lắm chú ơi. Già rồi chị còn có cái thú đó thôi.” Chị tâm sự “Tôi có một đứa cháu thích âm nhạc, nhưng mẹ của nó cho đi học đàn tây không hà.” Chị mỉm cười “Đàn tây đâu có học đàn Việt đâu chú. Coi đó, chiếc đàn bầu chị có một dây mà đàn được các loại đàn. còn đàn như thì có thua gì cây đàn Violin.” Trong các cuốn băng nhạc của chị có ông nhạc sĩ cò như là Phạm Đức Thành dùng đàn bầu để chơi nhạc. Cũng chị Ba Gò Công được một tuyên bố “Thầy ơi, mẹ ơi bài bầu đó mà chơi violin làm sao mà mùi cho bầu, phải hông?” Mọi người đành cười trêu chị ngớ ngẩn nói sao khi từ lòng của chị đặt hết vào những nhạc của VN.

Cũng không thể nói chị Ba “hoài cò”, thế cho thầy như khí VN trên nhieu phố phường đi n đã làm cho những bài bầu tân nhạc thêm lâm ly mùi mẫn không chui vào đâu được. Bầu bè chê chị như “quê mùa”, chị Ba không thêm nói, nhưng trong chị thân tình chị cảm nhận “mỹ nghệ” đó một góc, vâng ngoi”. Cũng khó mà cãi chị cho được.

Nhà cđn nhà cđ truyề n Việ t Nam, tở i San Jose có nhóm nhà cđ a nhà c sĩ Vũ Hề ng Thề nh “chuyên trề” các loà i nhà c khí nồ y.

Nhiề u ngườ i cho rằ ng “mề” nhà cđ Việ t Nam nhầ chầ ba Gò Công là “xầ a rầ i điề m”, nhà c tây phồ ng có thính phòng vầ i hàng chầ c loà i nhà c khí “đồ nh dầ ng”... còn Việ t Nam làm gì có nhà c thính phòng. Xin mầ n lầ i cầ a nhà c sĩ Vũ Hề ng Thề nh trề lầ i báo Việ t Tribune (<http://www.viettribune.com/vt/index.php?id=1804>): “Mầ t cách nôm na, thính phòng là loà i hình (ca) nhà c nghe trong các khán phòng. Mà đầ là nghe trong phòng thì thầ nhầ t, sầ lầ ng khán thính giầ sầ không lầ n lầ m; thầ hai, biên chầ cho ban nhầ c, nhóm nhầ c cũng phầ i gầ n nhầ không ầ n ào, cầ ng kầ nh; và thầ ba, là thầ loà i âm nhầ c đầ c trầ nh tầ u phầ i là loà i âm nhầ c có tuyề n chầ n, phù hầ p vầ i không gian và đầ i tầ ng thầ ng thầ c. ầ phồ ng Tây, nhầ c thính phòng xuầ t hiề n tầ thầ i kầ Baroque (khoề ng tầ 1600 đầ n 1760). Mầ i đầ u chầ thuầ n túy là nhầ c (không lầ i) gầ m các đầ c tầ u, song tầ u, tam tầ u, tầ tầ u hoầ c ngũ tầ u mà nhiề u nhầ t và đầ c ầ a chuồ ng nhầ t là các tầ tầ u đàn dây. Ban nhầ c thầ ng không quá 7, 8 nhầ c khí và đầ c trầ nh điề n trong phòng khách các gia đầ ng quầ n quầ . Vầ sau, đầ n thầ i kầ Classical (Cầ điề n) và nhầ t là thầ i kầ Romantic (Lầ ng mầ n) thì các ca khúc đầ c đầ a vào các chầ ng trầ nh nhầ c thính phòng. Các ca khúc nầ i tiề ng cầ a Schubert, Mendelssohn, Schumann và sau này nhầ Debussy đầ u thuầ c đầ ng các ca khúc nghầ thuầ t (art songs), âm nhầ c và ca tầ đầ u cao siêu rầ t kén chầ n ngườ i trầ nh điề n cũng nhầ khách thầ ng ngoầ n. Nhìn lầ i âm nhầ c truyề n thầ ng Việ t Nam, chúng ta sầ thầ y thầ c ra VN có nhầ c thính phòng trầ c phồ ng Tây rầ t xa. Nầ u chầ lầ y cái mầ c lầ ch sầ là thầ i Lý cho thầ loà i Ca Trù thì chúng ta đầ có thính phòng cầ ngàn năm rầ i. Ca Trù hầ i đầ mầ i yầ u tầ , mầ i tiêu chuồ n cầ a nhầ c thính phòng: nghe trong các khán phòng nhầ , ban nhầ c và ca sĩ đầ u có biên chầ gầ n nhầ (3 ngườ i), âm nhầ c và đầ c biầ t ca tầ đầ u rầ t cao siêu, kén chầ n ngườ i thầ ng ngoầ n. Tầ ng tầ nhầ vầ y thì Ca Huồ (hay ca nhầ c Huồ , hay cầ thầ hầ n Ca Nhầ c Thính Phòng Huồ) nhầ tên gầ i cầ a nó cũng cho thầ y rõ ràng đây là thầ loà i nhầ c thính phòng rầ i. Và rầ i Đầ n ca Tài tầ , tiề n thân cầ a Sân khồ u Cầ i lầ ng, là gì nầ u không phầ i là mầ t thầ thính phòng Việ t Nam? Nhầ ng nhầ c sĩ, ngườ i làm âm nhầ c đầ c đào tầ o theo phồ ng Tây thầ ng hay có cách nhìn, suy nghĩ cầ a mầ t ngườ i phồ ng Tây khi nhìn vầ âm nhầ c Việ t Nam. Hầ hay gầ t cái chân Việ t cho vầ a đôi giầ y Tây cầ a hầ , tầ c là làm cái công viầ c ngườ i cầ i “gầ t chân cho vầ a giầ y” mà không nghĩ rằ ng trong văn hóa nói chung và âm nhầ c nói riề ng, Tây có giầ y tây, ta có giầ y ta, chầ a chầ c là giầ y nào có trầ c.”

Trích đầ n đầ n báo ầ trên, chầ Ba Gò Công chầ c là vầ a lòng lầ m đó. Chầ cũng có cái lý cầ a chầ .

Trề lầ i cây đàn bầ u. Theo Nhầ c Sĩ Phầ m Thúy Hoan giầ i thiề u vài nét vầ đàn bầ u: “Cây đàn bầ u đầ c đầ o trong đầ i sầ ng âm nhầ c dân tầ c. Vầ ng, thầ t là tuyầ t điề u, chầ vầ i 1 sầ i dây thép cầ ng dài trên mầ t đàn, 1 đầ u dây cầ t đầ i đàn, 1 đầ u dây cầ t vào cầ n đàn, trên cầ n có nầ a trái bầ u, thầ rầ i chầ vầ i mầ t cây que ngầ n trong bàn tay mầ t, khầ y vào mầ t sầ điề m trên dây, ngườ i nghầ sĩ tầ o ra vô vàn âm thanh quầ n rầ :

Một dây nững nõu đòu lữ

Nhà bà u chạ c đòt trỏi âm thanh

(Văn Tiễn Lê)

Theo bài viết thì lữ ch sạ cây đàn bà u nhữ vậ y: “Đỏ vào chuyạ n kạ cạ GS Trạ n Văn Khê, thậ y nói rạ ng trong 1 bài tham luạ n vạ đàn bà u nhữ c sĩ Nguyạ n Xuân Khóat, đạ c tở i Bulgary nhân đạ p Liên Hoan Âm Nhữ c Dân Gian, nhữ c sĩ kạ lữ i rạ ng: Tỏỏ ng truyạ n ngày xỏ a có 1 ngỏỏ i tên là Trỏỏ ng Viên cùng các trai tráng phỏ i lên đỏỏ ng chỏ ng giỏ c. Trỏỏ c khi đi, Trỏỏ ng Viên đỏ n vạ , nõ u chỏ ng may loạ n lữ c khỏ p nõ i, thì hậ đỏ n mỏ trỏ vạ quẻ lách nõ n. Chỏ n tranh cằ ng ngày cằ ng khỏ c liỏ t, vạ Trỏỏ ng Viên phỏ i đỏ t mỏ trỏ vạ quẻ, trên đỏỏ ng đi vỏ t vạ , cỏ c khỏ , nhiỏ u khi nằ ng phỏ i nhỏ n đỏ i đỏ nhỏỏ ng cỏ m cho mỏ . Mỏ t buỏ i sắ kĩa, khi đi ngang qua 1 làng nõ , bằ ng nhiên ngỏỏ i trong làng đỏ xô ra niỏ m nõ chào đỏn, lữ i còn đắ mỏ con 1 bỏ a cỏ m thỏ nh soỏ n. Hai mỏ con nhìn nhau ngỏ ngắ c, không hiỏ u chuyạ n gì đằ ng xỏ y ra nõ a. Đỏ i cho hai ngỏỏ i ỏ n xong, 1 bỏ lão trong làng mỏ i nói lý do. Đỏ là mỏ i nằ m làng phỏ i tỏ cho hung thỏ n cỏ p mỏ t cỏ a mỏ t ngỏỏ i phỏ nõ . Không muỏ n ngỏỏ i trong làng bỏ mỏ c mỏ t, làng bẻ n đỏ t ra lữ rạ ng mỏ i nằ m đứ ng ngày giỏ này, ngỏỏ i phỏ nõ nào đỏ t chân vào làng trỏỏ c thì sỏ đỏỏ c đắ mỏ t bỏ a ỏ n thỏ nh soỏ n, sau đỏ thì bỏ xin cỏ p mỏ t. Nay bà lão đỏ t chân vô trỏỏ c, vậ y xin cỏ p mỏ t cỏ a bà lão. Nghe vậ y, vạ Trỏỏ ng Viên òa khỏ c, rỏ i quỏ xin đỏỏ c hiỏ n cỏ p mỏ t cỏ a mình thay cho mỏ . Dân làng bằ ng lòng, thỏ là hỏ mỏ c cỏ p mỏ t nằ ng. Cỏ m đỏỏ ng trỏỏ c tỏ m lòng hiỏ u thỏ o đỏ , Tiên trên trỏ i bẻ n hiỏ n ra và cho nằ ng cây đàn 1 dây, đỏ n rạ ng: “Cây đàn này sỏ giúp con nuỏ i đỏỏ c mỏ và sau này gia đĩnh con sỏ đỏỏ c đòan tỏ .” Nằ ng nhỏ n đàn, lữ y tỏ Bà Tiên. Tỏ đỏ hai mỏ con đỏ t nhau đi đàn ca đỏ kiỏ m tiỏ n đỏ nhỏ t.

Chỏ n tranh chỏ m đỏ t, Trỏỏ ng Viên trỏ vạ nhà thì không thậ y mỏ và vạ đầ u cỏ . Hỏ i thắ m mỏ i ngỏỏ i thì cũ ng không ỏ biỏ t. Đỏán là hai ngỏỏ i đắ vạ quẻ, Trỏỏ ng Viên vỏ i vắ đi kiỏ m. Trên đỏỏ ng đi, anh cũ ng đi ngang cái làng có hung thỏ n, hỏ i thắ m thì mỏ i ngỏỏ i thuỏ t lữ i hiỏ u thỏ o cỏ a nằ ng đầ u, nhỏ n hỏ không biỏ t sau đỏ hai mỏ con đi đầ u nõ a. Trỏỏ ng Viên buỏ n bắ , đằ n lang thang đi tìm khỏ p nõ i. Bằ ng mỏ t hỏ m khi ngang qua mỏ t cái chỏ nhỏ , Trỏỏ ng Viên nghe thậ y tiỏ ng đàn rỏ t lữ , rỏ i lữ i thậ y mỏ t đắ mỏ đỏỏ ng chen chúc nhau, hình nhỏ hỏ đằ ng bỏ quyạ n rử bỏ i tiỏ ng đàn đỏ . Hiỏ u kỏ , Trỏỏ ng Viên lách vào coi, thì giỏ t mình nhỏ n ra vạ mình đằ ng đàn 1 cây đàn lữ , còn mỏ đằ ng ngỏ i ngắ nỏ n xin tiỏ n. Trỏỏ ng Viên mỏ ng rỏ , ỏ m chỏ m lữ y mỏ và vạ , cỏ ba ngỏỏ i khỏ c nhỏ mỏ a. Riêng ngỏỏ i vạ thì bao nhiẻ nhỏ nhủ ng, khỏ n khỏ vỏ t vạ , lữ còn bỏ đứ i mù nõ a khiỏ n nằ ng tỏ i thân, tỏ c khỏ c mắ i, khỏ c mắ i, khỏ c mắ i đỏ n khỏ hỏ t nõỏ c mỏ t, rỏ i thì máu mỏ t chỏ y ra. Lỏ thay khi dòng máu bỏ t đỏ u chỏ y cỏ p mỏ t nằ ng trỏ lữ i nhỏ xỏ a.”

Ôi! Đàn bà u quẻ tôi! Đàn bà u quẻ tôi!

Nhà bà u mà rỏt hoải không cỏ n

Mỏ t dây thỏ i – nói biỏ t bao lữ i

Cung thäng tha thiät chäi väi

Cung träm säu läng...räng ngäi tình quê. (Hoàng Trang)

Bây giờ xin mời làm quen với cây đàn bầu được đào tạo dân tộc. Đàn bầu là loại đàn hình hộp chữ nhật, 1 đầu to, 1 đầu nhỏ hơn 1 chút, thông dài khoảng 110cm, bề ngang khoảng 12.5cm, đầu nhỏ khoảng 9.5cm, cao khoảng 10.5cm. Mặt đàn và đáy đàn bằng gỗ ngô đồng, hoặc gỗ thông hay gỗ tung. Mặt đàn hơi cong lên 1 chút, đáy đàn phẳng có 1 lỗ nhỏ để treo đàn, 1 hình chữ nhật ở giữa để cắm đàn, và 1 khoảng trống để cột dây đàn. Thành đàn bằng gỗ cứng như cẩm lai, hoặc mun để cho chắc chắn và có thể cầm dễ dàng. Trên thành đàn phía tay mặt người khi y đàn có 1 miếng xương hoặc kim loại nhỏ gọi là ngựa đàn, qua ngựa đàn, sợi dây thép dày khoảng 40mm được luồn xuống và cột vào cái trục xuyên qua thành đàn gọi là cái trục lên dây đàn, trục này đặt vì nó được đặt ở phía sau thành đàn, người rút dây tuốt dây vì vậy ngày nay người ta dùng khóa sät cho chắc hơn. Về phía tay trái người đàn, có 1 cuộn dây đàn còn gọi là vò đàn trên đó người đàn trái bầu không có tiếng đàn, người đàn trái bầu có 1 đầu dây đàn cột vào cuộn khoảng giữa bầu đàn. Ngoài ra, để tăng âm tiếng đàn, người ta lắp mobin điện vào dưới mặt đàn, để người chơi khoét 1 lỗ cắm dây zäc điện tín hiệu rung của dây vào bộ phận tăng âm. Chính vì xài điện nên dây đàn phải dùng dây bằng thép thay vì bằng inox. (<http://www.tienhatquehuong.com/Samples/VaiNetDB.htm>)

Nhiều người trong số bọn bè của cha mẹ Bà Gò Công nghĩ rằng những nhạc khí của VN chỉ dành cho các ông già bà cụ, còn đám trẻ ngày nay đâu có quan tâm lắm. Có thể họ lầm. Tôi ở San Jose, ngoài nhóm nhạc của NS Vũ Hồng Thuận, nhiều người tham dự các buổi ca nhạc còn biết đến nhạc sĩ Bùi Hữu Nghĩa, anh là một kỹ sư điện toán, anh Nhặt xäng đàn bầu rất điêu luyện trong CLB Âm Nhạc Bäc California.

“Thầy cha, tôi nói đâu có sai. Nhä chú mà tui biết đâu phải mình tôi mê cái nhạc đâu cả.” Cha vui vẻ nói.

Buổi chiều trời ảm đạm, không mưa nhưng có gió lạnh. Bên lò than hồng bếp bùng với mấy con chó đang nô đùa, những ly rượu tây màu cánh dán sáng säng trong những chiếc ly thủy tinh, thì những nhạc phẩm quê hương, dân ca với tiếng đàn bầu đã mang không khí gần gũi quê nhà.